

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Loodus- ja reaalainete õpetamine põhikoolis õppekava

Laura Viru
DISTSIIPLIINIPROBLEEMIDE ESINEMINE, ENNETAMINE JA LAHENDAMINE NING
KLASSIREEGLID, NENDE OLULISUS JA SÕNASTAMINE II KOOLIASTME ÕPETAJATE
KIRJELDUSTELE TUGINEDES
Bakalaureusetöö

Juhendaja: lektor Liina Lepp

Tartu 2021

Kokkuvõte

Distsipliiniprobleemide esinemine, ennetamine ja lahendamine ning klassireeglid, nende olulisus ja sõnastamine II kooliastme õpetajate kirjeldustele tuginedes

Töö eesmärgiks on selgitada välja, missuguseid distsipliiniprobleeme õpetajate sõnul nende klassides esineb ja kuidas neid ennetatakse ja lahendatakse ning missugused klassireeglid kehtivad õpetatavates klassides ja kuidas neid sõnastatakse. Andmeid koguti kokku 21-lt tegevõpetajalt. Uurimuse läbiviimiseks kasutati tudengite praktikapäevikuid, mis olid koostatud Tutvumis- ja vaatluspraktika aine raames. Distsipliiniprobleemide ennetamiseks kasutatakse põhjalikku tunniks ettevalmistust, mitteverbaalsed võtteid, süsteemsust ning turvatunde tekitamist ja varasemaid teadmisi. Põhilised distsipliiniprobleemid olid tunnitöö häirimine ja tunnitööst eemalolek. Nii mõnelgi õpetajal distsipliiniprobleemid sootuks puudusid. Probleeme lahendati peamiselt verbaalse sekkumise, karistamise ning kolmanda isiku kaasamise abil. Õpilastele reeglite moodustamine jagunes kaheks: elementaarsed (viisakus)reeglid ning spetsiifilised klassireeglid. Reeglite kehtestamise suurim eesmärk on ennetada distsipliiniprobleemide teket.

Võtmesõnad: klassi haldamine, distsipliiniprobleemid, klassireeglid, lahendused

Abstract

Existence, prevention and solution of disciplinary problems and class rules, their significance and formulation based on the descriptions of secondary school teachers

The aim of the work was to find out which disciplinary problems prevail in the classrooms, how they are prevented and solved, and what classroom rules have been established by the active teachers for their class. Data were collected from a total of 21 full-time teachers. The research used student internship diaries, which had been compiled within the framework of the Familiarization and Observation Internship subject. Thorough lesson preparation, non-verbal techniques, systematicity and a sense of security and prior knowledge are used to prevent disciplinary problems. The main disciplinary problems were disruption of class work and absence from class work. So some teachers had no disciplinary problems at all. Problems were solved mainly through verbal intervention, punishment and third party involvement. For students, the formation of rules was divided into two: basic rules and specific class rules. The main purpose of establishing rules is to prevent disciplinary problems.

Keywords: classroom management, discipline problems, class rules, solutions

Sisukord

Sissejuhatus	4
Teoreetiline ülevaade	5
Põhilised distsipliiniprobleemid ja nende ennetamine	5
Klassireeglite olulisus distsipliiniprobleemide ennetamisel ja nendega toimetulekul	6
Klassireeglite sõnastamise protsess	8
Metoodika	9
Valim	10
Andmekogumine	10
Andmeanalüüs	11
Tulemused	12
Distsipliiniprobleemide ennetamine	12
Peamised distsipliiniprobleemid ja nende lahendused	14
Klassireeglite sõnastamine	16
Tundides kehtivad klassireeglid	17
Arutelu	18
Tänu sõnad	21
Autorsuse kinnitus	22
Kasutatud kirjandus	23

Sissejuhatus

Õpilaste käitumisega toimetulemine klassiruumis on väga tuntud probleem, eriti karjääri alguses olevatele õpetajatele (Alter & Haydon, 2017). Uuringust TALIS ilmnes, et Eesti õpetajad kulutavad tunnis korra hoidmisele 7,8% tunni ajast, erinevalt OECD riikide keskmisest, mis on 13,4%. Samas veidi rohkem kui kolmandik õpetajatest kinnitasid, et nad tegelevad tihti õpilastega, kes segavad tundi (Taimalu, Uibu, Luik, & Leijen, 2019). Seega ei ole Eesti koolide distsipliiniprobleemid sugugi tühised. Õpetajal peab olema valmisolek klassi juhtimiseks, teadlik otsustamine ühe või teise lähenemisviisi kasuks sõltuvalt klassi eripärast ning ka järjepidevust otsustatu elluviimisel (Krull, 2018).

On selge, et oskuslik klassi haldamine (ingl. k. *classroom management*) on positiivselt seotud õpilaste õpitulemuste ja aktiivsusega (Gage, Scott, Hirn, & MacSuga-Gage, 2018). Üks kõige põhilisem klassiruumi haldamise osa on välja töötada klassireeglid ja ootused õpilaste käitumisele. Need reeglid peavad olema arengule vastavad, positiivselt väljendatud ja süstemaatiliselt õpetatud (Herman, Reinke, & Stormont, 2012). Reeglite ülesandeks on edastada, mida klassis tohib ja mida ei tohi teha. Tähtis on ka õpilasi teavitada, mis kaasneb sellega, kui reegleid ei järgita (Krull, 2018). Samuti on klassi haldamine seotud õpitulemuste ja ka koolirõõmuga.

Eelnevat kokku võttes saab välja tuua, et meile on kirjandusest teada, et õpilaste distsipliiniga on seotud mitmeid probleeme ning klassis kehtivatel reeglitel on nende ennetamisel ja sekkumisel oluline roll. Sellest olenemata puudub meil teave, missuguseid klassireegleid kehtestavad Eesti õpetajad, kuidas nad seda teevad ning milline on nende seos klassis valitseva distsipliiniga. See on ka käesoleva töö uurimisprobleemiks. Selle teadmise võimaldaks kõrvutada tulemusi klassi haldamisalases kirjanduses soovitatud reeglitega ja nende sõnastamise protsessiga ning toetada läbi selle empiirilistele tulemustele tuginevat klassi haldamise teema õpetamist õpetajakoolituses ja ka õpetajate täiendusõppes.

Teoreetiline ülevaade

Põhilised distsipliiniprobleemid ja nende ennetamine

Hea klassiruumi haldaja on õpetaja, kes viib läbi huvitavaid ja loomingulisi tunde, muudab tunni meeleolu õppimiseks kaasahaaravaks ning kasutab enda autoriteeti viisidel, mis julgustab õpilasi ennast klassireeglite ja rutiinide arendamiseks. Tähtis on ka see, et õpilased võtaks täielikult osa kõikidest õppimisega seotud aspektidest (Ming-Tak & Wai-Shing, 2008). Lisaks vabastab tõhus tundide planeerimine ja ettevalmistus õpetaja jaoks aega tunni käigus tekkivate probleemide ja ootamatustega tegelemiseks, individuaalseks lähenemiseks ning tegelemiseks nõrgemate ja tugevamate õpilastega (Voolaid & Pajus, 2013). Meeldiv ja nauditav keskkond on eduka õpetamise ja õppimise võti. Selle hulka kuulub ka füüsilise keskkonna haldamine, mis seisneb mööbli optimaalses paigutamises ja ruumi, näiteks seinte, mitmesugustel eesmärkidel kasutamisel – peamiselt on vaja luua keskkond, mis õpilasi õppetöösse kaasaks (Ming-Tak & Wai-Shing, 2008). Suhted õpetaja ja õpilase vahel omavad mõju klassihaldamise strateegia toimimisele. Kui õpilane tajub, et suhted õpetajaga on head, võtab ta kergemini omaks nii reeglid kui ka vajadusel nõudliku tagasiside, mis talle antakse (Aardevälja *et al.*, 2019). Lisaks tänu headele suhetele on ka võimalus kasutada klassis mitteverbaalseid distsipliiniprobleemide ennetamise võtteid kuna õpetaja ja õpilase omavaheline tajumine on siis parem. Mitteverbaalne suhtlus võib eksisteerida verbaalsetest sõnumitest sõltumatult ja seetõttu omistatakse sellele klassiruumis sageli suuremat tähtsust (Sutiyatno, 2018). Ka õpetajal on klassis valitsevast sujuvast suhtlemisest palju võita. Head suhted toetavad klassihaldamise põhimõtete edukat rakendamist ning vastupidi (Aardevälja *et al.*, 2019).

Distsipliiniprobleemid võivad olla sügavamad ning neil võib puududa otsene lahend. See nõuab õpetajate poolt kohe alguses enesekehtestamist ning kindlate reeglite paikapanekut. Kui distsipliiniprobleemile ei leita efektiivset lahendust, mõjutab see terve klassi õppimise protsessi ning ladusust (Fitri, Marjohan, & Alizamar, 2021).

Distsipliiniprobleemid, millega kokku puututakse, on enamasti seotud kõrvaliste asjadega tegelemisega – vali jutustamine, nutiseadmete kasutamine, muusika kuulamine, ebavajalikud kommentaarid. Võimalikud põhjused sellisele käitumisele võivad olla kursuse ebahuvitav ülesehitus, ülerahvastatud klassiruum, kindlate reeglite puudumine ning õpilaste üleolev suhtumine õpetajasse. Distsipliiniprobleemina tuleb ette ka tunnitöö ning õpetajate eiramist. Sagedastele palvetele kõrvaliste asjadega tegelemise lõpetamiseks ei reageerita ning ei võeta ka

kuulda kaasõpilaste poolt tehtud märkuseid (Erdoğan *et al.*, 2010). Et tagada õppimise eesmärk ja iga õpilase areng, on distsiplineeritud käitumine väga vajalik. Reaalsus on see, et distsipliiniprobleeme tuleb esile nii või teisiti ning õpetaja ning õpilase vaheline koostöö ning kompromissini jõudmine ei pruugi alati töötada. Seetõttu tuleb kaasata lahkkelidesse ka kolmas osapool. Selleks on tavaliselt sotsiaalpedagoogid või mõni muu nõustaja ning nende roll on antud olukorras õpilase sügavamate motiivide jõudmine ning nendele lahenduste leidmine. Antud juhul saab õpilane individuaalsema sekkumise ning loodetavasti ka pikaajalise distsipliini paranemise. Kolmanda osapoole kaasamine tugevdab ka kooli endi töötajaid ning see aitab kaasa koolitöö sujuvale arengule ning stabiilsusele (Fitri *et al.*, 2021).

Klassireeglite olulisus distsipliiniprobleemide ennetamisel ja nendega toimetulekul

Juhtimise raskusi klassiruumis peetakse õpetajate poolt levinud probleemiks (Ingersoll, 2003). Keskendumine klassijuhtimise probleemidele on oluline hariduse edendamisele. Canter (2010) sõnul peaksid õpetajad enne kooliaasta algust koostama süstemaatilise distsipliiniplaani. Niisugune plaan võimaldab õpetajal selgitada käitumist, mida õpilaselt oodatakse ja mida nad võivad vastutasuks oodata, kui nad õpetaja ootustele vastavad või mitte. Selle eesmärgiks on luua turvaline, hästi organiseeritud ja positiivne klassi õhkkond. Kõik õpetajad, lapsevanemad ja koolilapsed mõistavad, selleks et koolid saaksid pakkuda turvalist ja positiivset õppekeskkonda, peavad õpilaste käitumist reguleerima reeglid. Õpetajatel peavad olema vahendid ja vabadus neid kasutada, et hoida korda ja aidata õpilastel akadeemiliselt edukalt hakkama saada (Fabelo *et al.*, 2015). Klassireeglid on tõhusa juhtimise lahutamatu osa, kuna neid on suhteliselt lihtne rakendada ja need keskenduvad õpilaste väljakutsuva käitumise ennetamisele enne selle tekkimist (Alter & Haydon, 2017).

Nagu ka eelnevalt mainitud – reeglite kehtestamise eesmärk on parandada õpilaste akadeemilisi ja sotsiaalseid saavutusi. Distsipliiniplaan aitab tagada, et igale õpilasele reageeritakse õiglaselt. Õpetajad, kellel pole plaani, reageerivad pigem õpilasele endale kui nende konkreetsele käitumisele. Tihti on õpetaja korralekutsumise meetmed meelevaldsed ning põhinevad pigem õpilase eelneval käitumisel või õpetaja enda meeoleol kui käesoleval olukorral (Canter, 2010). Õpetajad ei ole ainsad tarkuse allikad, kuid selleks, et vältida kaost, tuleb kehtestada klassireeglid ja sõlmida õpilastega kokkulepped (Eisenschmidt *et al.*, 2017). Varasemad uuringud näitavad, et õpetajate, kes õpetavad struktureeritult, õppimismeetodid

mõjuvad õpilaste õppeedukusele positiivsemalt võrreldes kaootiliselt õpetavate õpetajatega. Lisaks on ka õpilased suurema klassisisese õppimisele pühendumisega (Jang, Reeve, & Deci, 2010). Paremini struktureeritud tundides on õpilased tähelepanelikumad ja pingutavad rohkem (Poom-Valickis, Jõgi, Timoštšuk, & Oja, 2016).

Alteri ja Haydoni (2017) tehtud uuring näitas, et tõhusate klassireeglite kaks kõige olulisemat omadust on reeglite õpetamine õpilastele ja reeglite sidumine positiivsete ja/või negatiivsete tagajärgedega. Arvestades seda, et paljud käitumise juhtimise strateegiad jäävad vanemate õpilaste hulgas vähem tõhusaks kui algklassides, on nendele eriti oluline tähelepanu juhtida alates põhikooliastmest (Malmgren, Trezek, & Paul, 2005).

Tihti kujunevad klassis välja ka sellised reeglid, mis pole otseselt seotud distsipliiniga. Selleks on näiteks materjalide (töölehtede, tarvikute jne) jagamine, uutele tegevustele ülemineku, tunni alustamise ja lõpetamise reeglid (Orlich *et al.*, 2009). Need on kehtestatud tavaliselt suusõnaliselt ja kujunenud normideks. Nendega on võimalik kokku hoida palju tunni aega – näiteks palub matemaatikaõpetaja alati enne tunni algust pliiatsid ära teritada, et seda tegevust hoida ära tunni ajal. Sellega võib minna nii mõnikümme sekundit kui ka paar minutit. Viimasel juhul siis, kui õpilasel pole teritajat kaasaski ja peab seda teistelt küsima, raisates ka nende tunniaega.

Seega tuleks efektiivse õppetöö jaoks ennetavalt välja töötada süsteemne plaan, mis sisaldab klassireegleid, positiivseid tugistrateegiaid (ingl. k. *positive behaviour support*) ja distsiplinaarseid tagajärgi, olgu need siis positiivsed või negatiivsed. Õpetajal tuleks selgitada iga reegli olulisust ja vajadust ning õpetada õpilastele, kuidas reegleid järgida. Alustada tuleks reeglitest, mis on kõige tähtsamad (kuidas saada luba klassist lahkumiseks, kuidas küsimusi küsida jne) ning neid tuleb järgida järjekindlalt, sest ainult vahelduva eduga järgimine soodustab käitumisprobleeme (Canter, 2010; Orlich, Harder, Callahan, Trevisan, & Brown, 2009). Mõned õpilased võivad uut õpetajat testida ning katsetada, kas õpetaja on oma reegliteplaanis järjekindel. Selles tuleb õpilasi alati kiiresti veenda, sest vastasel juhul võib õpilaste austuse kaotada. Õpilased mõistavad kiiresti, kui õpetaja võtab oma reegleid tõsiselt ning nad teevad ise sama (Wilke, 2003).

Klassireeglite sõnastamise protsess

Reeglite loomisel tuleb veenduda, et need kattuksid kooli reeglitega. Ka vastupidi, kui koolis on kehtestatud mingi reegel, siis ei tohi seda lasta oma klassil rikkuda (Wootan & Mulligan, 2007). Näiteks kui koolis pole lubatud telefone kasutada, siis ei saa teha enda klassile erandit, isegi, kui õpetaja tööd see ei sega.

Õpetajal tuleks välja töötada sellised reeglid, mis on omased nii klassile kui ka tema isiksusele (Wootan & Mulligan, 2007). Samas on ka leitud, et õpilastele tegelikult meeldib ise soovitada klassi koostöö toimimiseks sobivaid reegleid. Niisugused jõupingutused julgustavad õpilasi tõenäoliselt võtma suuremat vastutust oma õppimise ja klassis toimuva eest (Lippmann, Bulanda, & Wagenaar, 2009). Sedasi nad nii tunnevad oma reeglistikku kindlamini kui ka reageerivad paremini (Wootan & Mulligan, 2007).

Kurisoo jt (2016) sõnul oleks head küsimused, mida reeglite väljatöötamisel õpilastele küsida järgmised:

1. „Mida teha selleks, et tunnid oleks huvitavad ja õppimine ladus?“
2. „Mida ootate õpetajalt?“
3. „Millist käitumist ootate endalt ja minult?“ (siit tulevad kokkulepped)
4. „Kas õpetajal on õigus sekkuda, kui kokkuleppeid rikutakse?“
5. „Mida on õigus õpetajal teha nendega, kes kokkuleppeid rikuvad?“ (need ei ole karistused, vaid tegevuse (nii palju kui võimalik) loogilised tagajärjed)

Lisaks saaks paluda õpilastel kirja panna kõikvõimalikke asju, kuidas segada tundi, mitte teadmisi omandada vms. Seejärel paluda need tegevused ümber pöörata (panna vastupidiseks) ning töö tulemustest tuletada klassireeglid.

Klassireeglid oleks hea üles riputada kuhugi nähtavale kohale, et kogu õppeaasta vältel õpilastele konstantselt meelde tuletada, mida neilt selles klassiruumis oodatakse. Variante on palju, kuid näiteks Wilke (2003) sõnul tuleks reeglistikku hoida üsna lihtsana ning selles ei tohiks olla rohkem kui seitse elementi (Joonis 1).

MEIE KLASSI REEGLID

1. Ole alati tunniks ettevalmistunud.
2. Ole kohal õigeaegselt.
3. Austa teisi ja nende isiklikke asju.
4. Kuula seda, kes parasjagu räägib ja ära sega vahele.

5. Tõsta käsi, kui soovid midagi öelda.
6. Püsi oma koha peal seni, kuni sul on luba antud liikuda.
7. Kasuta klassi vara ettevaatusega ning aseta alati asjad oma koha peale tagasi.

Joonis 1. Näidisposter: „Meie klassi reeglid“ (Wilke, 2003).

Lisaks reeglistikule tuleks kehtestada ka karistused. Karistamisega kaasnevad tagajärjed, mis vähendavad mittedisiplinäärsuse määra tulevikus. Kõige tavapärasem on privileegidest ilmajätmine, vahepauzi kaotamine või privaatsed koosolekud (jutuajamised). Samas on tähtis ka meeles pidada, et karistamise intensiivsuse suurendamine ning õpilaste kõrvalejätmine reeglite rikkumise eest ei ole piisavad lahendused ja sageli probleemne käitumine suureneb, kui kasutada ainult karistusdistsipliini tavaid (Orlich *et al.*, 2009). Klassireeglite tublile järgimisele võivad järgneda ka preemiad. Näiteks Põhja-Küprose klassiõpetajate intervjuerimisest selgus, et õpetajad premeerivad reegleid järgivaid õpilasi suulise julgustuse või näiteks „kuu õpilase“ valimisega, kuid reegleid rikkuvaid õpilasi karistatakse suulise hoiatuse või karmimate meetmetega (Çağanağa & Özdal, 2017).

Kokkuvõttes on eeltoodust näha, et õpilaste distsipliiniga on seotud mitmeid probleeme ning klassis kehtivatel reeglitel on nende ennetamisel ja sekkumisel oluline roll. Reeglite sõnastamisel tuleb silmas pidada mitmeid olulisi aspekte, et need ka toimiksid. Meil puudub teave, missuguseid klassireegleid kehtestavad Eesti õpetajad ning mis on nende seos klassis valitseva distsipliiniga. Sellest tulenevalt on käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks selgitada välja, missuguseid distsipliiniprobleeme õpetajate sõnul nende klassides esineb ja kuidas neid ennetatakse ja lahendatakse ning missugused klassireeglid kehtivad õpetatavates klassides ja kuidas neid sõnastatakse. Eesmärgist lähtuvalt moodustas autor järgnevad uurimisküsimused:

- 1) Kuidas õpetajate sõnul ennetatakse distsipliiniprobleeme?
- 2) Missuguseid distsipliiniprobleeme esineb uuringus osalenud õpetajate klassides nende enda sõnul ning mil viisil neid lahendatakse?
- 3) Kuidas õpetajad endi sõnul sõnastavad klassireegleid?
- 4) Missugused on klassireeglid, mis õpetajate sõnul nende klassis kehtivad?

Metoodika

Bakalaureusetöö eesmärgist ja uurimisküsimustest lähtudes ning loomulikes tingimustes uurides ja mitteamuliseid andmeid kasutades valiti uurimismeetodiks kvalitatiivne uurimisviis (Õunapuu,

2014). Samuti võimaldab see uurimisviis kirjeldada inimeste konkreetseid olukordi ja kogemusi (Frankel & Devers, 2000).

Valim

Valimi moodustasid 21 II kooliastme tegevõpetajat erinevatest Eesti koolidest. Õpetajateni jõuti õpetajakoolituse õppekaval õppivate üliõpilaste kaudu, kes olid sooritamas oma õpingute esimest praktikat. Seega kasutati valimi moodustamisel mugavusvalimit, mis tähendab, et valimis on liikmed, kes on uurijale kergesti leitavad ning kättesaadavad (Õunapuu, 2014).

Valimisse kuulusid Loodus- ja reaalainete õpetamine põhikoolis ning Humanitaar- ja sotsiaalainete õpetamine põhikoolis õppekaval õppivate üliõpilaste praktikajuhendajad (tegevõpetajad). Üliõpilastel oli käsil Tutvumis- ja vaatluspraktika aine.

Andmekogumine

Uurimuse läbiviimiseks kasutati uuritavate kohustuslikke praktikapäevikuid. Tutvumis- ja vaatluspraktika aine koosneb viiest praktikapäevast, kus üliõpilased saavad erinevatest koolidest omale praktikajuhendaja ning osalevad koos temaga igapäevaselt õppetöös. Igaks päevaks on õppejõud andnud tudengitele ülesanded, mille põhjal tuleb päeva lõpuks teha Moodle keskkonda oma praktikapäevikusse sissekanne. Üliõpilastele anti valida, kas nad teevad oma praktikapäeviku kirjalikus või videovormis. Kirjaliku vormi valis 22 inimest ja videovormi 7 inimest, kokku oli 29 päevikut. Nendest 29-st praktikapäevikust kasutati uurimuseks 21-te päevikut, kuna 8 inimest polnud kas oma päevikut täitnud või oli uurimuseks kasutatav materjal liiga puudulik.

Neljanda päeva lisäülesandeks oli tudengitel arutada õpetajaga (praktikajuhendajaga) klassi haldamise ja distsipliini teemadel ning kirja panna või vastata videos järgmisele neljale küsimusele: „Kirjeldus ühest distsipliiniprobleemist juhendava õpetaja tunnis ja selle lahendamise (õpetaja enda kirjelduse põhjal)“, „Kuidas õpetaja ennetab distsipliiniprobleeme? (mida teeb, et distsipliiniprobleeme klassis ei oleks/oleks vähem)“, „Missugused on klassireeglid/kokkulepped, mis õpetajal klassis kehtivad ja miks just need?“ ning „Missugused on õpetaja soovitusel tulevastele õpetajatele seoses distsipliinteemaga?“. Käesolevas töös keskendutakse kolmele esimesele küsimusele.

Andmestiku moodustasid seega Tutvumis- ja vaatluspraktika üliõpilaste neljanda päeva lisäülesande sissekanded. Ülevaate saamiseks kopeeriti kõigepealt neljanda päeva kirjalikud sissekanded Microsoft Word faili ning seejärel transkribeeriti 2 videopäevikut samasse faili. Andmeid koguti 2021. aasta veebruaris.

Praktikapäevikute koostamine oli üliõpilaste jaoks kohustuslik, kuid uuringus osalesid uuritavad vabatahtlikult. Töö autori juhendaja, kellelt andmed saadi, saatis uuritavatele Moodle kaudu kirja, palvega kasutada praktikapäeviku sissekandeid andmestikuna lõputöodes anonüümsel kujul. Kõik üliõpilased olid nõus oma päevikute kasutamisega uuringu eesmärgil. Vastajate anonüümsus on töös tagatud ning õpetajate nimesid ja koole küsimustele vastamisel välja ei toodud.

Andmeanalüüs

Andmeanalüüsiks kasutati kvalitatiivset induktiivset sisuanalüüsi, sest andmeid koguti osalistelt detailselt ning sellest moodustati teatud kategooriad, millest arendati omakorda välja laiemad mustrid ja üldistused (Laherand, 2008). Kogu analüüsiks ettevalmistatud tekst ning transkriptsioon kirjutati kirjastiilis *Times New Roman*, kirja suurus oli 12, reavahe 1,5 ning kogupikkus oli 21 lehekülge. Pärast Microsoft Wordi praktikapäevikute sissekannete dokumendi ülelugemist kodeeriti antud andmed manuaalselt samas programmis. Kõigepealt kodeeriti uurimisküsimuste kaupa ning seejärel kategoriseeriti. Kategooriate nimetused on edaspidi bakalaureusetöös rasvases trükis.

Koodide moodustamine tähenduslike tekstiüksuste põhjal on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Tähenduslikust üksusest koodi moodustamine (andmeanalüüs uurimisküsimuse „Kuidas õpetajate sõnul ennetatakse distsipliiniprobleeme?“ vastuse leidmiseks)

Tähenduslik üksus	Kood
<i>Hoiab tunnitegevuse tihedana, et õpilastel ei oleks aega logeleda. Kui keegi saab varem valmis, on kohe lisäülesanne varuks. Samuti peavad olema tunnid mitmekesised, et hoida õpilasi ärksana. (PR 2)</i>	Tihe tunnitegevus
<i>Õpetaja on leidnud väga tõhusa meetodi, kuidas klassis korda hoida. Nimelt on ta pidevalt probleemsete õpilaste vaateväljas. (PR 7)</i>	Õpilaste vaateväljas olemine

*PR-praktikapäevik

Peale koodide moodustamist koondas in samasisulised koodid kokku ning andsin neile ühise nimetuse, milleks oli vastav kategooria nimetus. Tabelis 2 on toodud näited koodidest, mis moodustusid kategooriate alla.

Tabel 2. Koodide koondamine kategooriasse (andmeanalüüsi uurimisküsimuse „Kuidas õpetajate sõnul ennetatakse distsipliiniprobleeme?“ vastuse leidmiseks)

Koodid	Kategooria
Tihe tunnitegevus Planeeritud tund Võimalikult suur ülesannete arv tunnis Lisäülesannete olemasolu	Põhjalik tunniks ettevalmistus
Õpilaste vaateväljas olemine Hoiab õpilastega pidevalt silmsidet Kõnnib õpilaste lähedal Toetab kätt õpilase lauale	Mitteverbaalsed võtted

Bakalaureusetöö usaldusvääruse tõstmiseks leidis autor endale kaaskodeerija, kes kodeeris autorist eraldi teise uurimisküsimuse. Saadud tulemuste võrdlemisel selgus, et enamik koodid olid samad, kuid üks kategooria võeti vähemaks ja see liideti teise samatähendusliku kategooriaga kokku. Autor oli kategooriad „kaasõpilaste häirimine“ ning „õpetajale vastuhakk“ eraldi nimetanud, kuid kaaskodeerija abiga otsustati need liita kategooriaks „tunnitöö häirimine“. Ülejäänud erisused puudutasid ainult sõnastust.

Töö autor kinnitab, et oli kogu uurimistöö vältel aus, ei kasutanud petturlust ning kasutas saadud andmeid vaid uurimistöö eesmärgil.

Tulemused

Järgnevas peatükis on esitatud tulemused uurimisküsimuste kaupa, andmeanalüüsil moodustatud kategooriatega. Saadud tulemusi on ilmetatud uuringus osalenute tsitaatidega, mis on reavahega 1,0 ning trükitud kaldkirjas. Tsitaatidest on välja jäetud üleliigsed sõnad ja neid on lühendatud. Kategooriate nimetused on rasvases trükis.

Distsipliiniprobleemide ennetamine

Andmeanalüüsi käigus moodustusid esimese uurimisküsimuse *Kuidas õpetajate sõnul ennetatakse distsipliiniprobleeme?*, alla 12-st koodist järgnevad 4 kategooriat: **põhjalik tunniks**

ettevalmistus, mitteverbaalsed võtted, süsteemsus ning turvatunne ja varasemad teadmised.

Saadud tulemused esitatakse kategooriate kaupa.

Uurimuses osalenud õpetajad tõid suurima ennetustegevusena välja **põhjaliku tunniks ettevalmistuse**. Selle alla kuulusid tihe tunnitegevus, planeeritud tund, suur ülesannete arv tunnis + lisaülesanded ning ülesannete raskusastme ülevaatamine (nt, et poleks liiga lihtsad). Õpetajad tõid välja, et tiheda tunnitegevusega jääb õpilastel vähem aega logelemiseks, ei hakka igav ning ei teki sellega kaasnevat jutustamist.

Teiseks, õppemaht tundides. Õpetajad üritavad võimalikult palju ja erinevaid ülesandeid õpilastele tunnis anda, et neil ei tekiks igavust ning sellega kaasnevat jutustamist. Kohe kui üks ülesanne on tehtud, võetakse teine, et ei jäeta kahe ülesande vahel palju aega. (Vastaja 13)

Uuritavate hulgas oli neid, kes kasutavad oma tundides distsipliiniprobleemide ennetuseks **mitteverbaalseid võtteid**. Need tähendavad tavaliselt erinevaid näoilmeid, silmsidet või selle puudumist, lähedust, käeliigutusi ja kehakeelt.

Õpetaja on leidnud väga tõhusa meetodi, kuidas klassis korda hoida. Nimelt on ta pidevalt probleemsete õpilaste vaateväljas. Kas seisab nende kõrval, toetab oma kätt tema laual, jälgib neid pidevalt, kõnnib nende lähedal ja küsib neid vahetevahel, et neil tähelepanu ikka tunnis püsiks. (Vastaja 8)

Autor liigitas kategooria **süsteemsus** alla järgmised koodid: reeglite olemasolu, rutiin, istumisplaan ja preemiad. Uuringus osalenud õpetajad peavad reeglite olemasolu probleemide ennetamisel väga tähtsaks ning nendele ei tohi kindlasti alla anda ega järeleandmisi teha. Reeglid on tavaliselt paika pandud positiivses võtmes ning mõni õpetaja isegi premeerib oma õpilasi reeglite järjekindlal järgimisel. Rutiin annab õpilastele kindluse ja omamoodi rahu, kuna kõigel on kindel süsteem ja kava, millega õpilased harjunud on.

Ennetamise põhiliseks osaks on reeglite järjekindel nõudmine. Ei tohi alla anda ja järeleandmisi teha. /.../ Õpetaja on õpilastele öelnud, et tema klass on tema territoorium, kus kehtivad tema reeglid. (Vastaja 7)

Probleemsed või omavahel kokku mittesobivad õpilased panevad õpetajad pigem eraldi istuma, et neil ei tekiks omavahel konflikte ega hakkaks ka lihtsalt tundi segama.

Kui õpetajad näevad, et keegi kokku ei sobi istuma, siis nad pannakse lahku istuma. Samuti rääkis õpetaja, et need istumiskohad, mis neil praegu on, on kohustuslikud ehk neil on oma kohad, kust nad mujale istuda ei tohi, välja arvatud juhtudel kui nad grupis midagi teevad. (Vastaja 13)

Lisaks põhjalikule tunniks ettevalmistusele, mitteverbaalsetele võtetele, koostööle tugivõrgustikuga ning süsteemsusele tõi autor eraldi kategooriana välja **turvatunde ja**

varasemad teadmised. Uuringus osalenud õpetajad arvasid, et õpilastega tuleb pidevalt suhelda, et nende tegemistega end kursis hoida ja nende iseloomust aru saada. Näiteks mõne õpilase puhul ei tohi rangelt käituda, sest muidu tõmbub õpilane endasse ning ei võta enam klassitööst osa. Praktikat juhendanud õpetajate sõnul tuleb õpilasi kiita ning lasta neil oma õpetajaid usaldada, et tekitada neis turvatunnet.

Õpetaja ütles, et kõige parem viis ennetada distsipliiniprobleeme on, et klassiga peaksid olema võimalikud head suhted klassiga, nii ei teki ka probleeme. (Vastaja 20)

Peamised distsipliiniprobleemid ja nende lahendused

Teise uurimisküsimuse *Missuguseid distsipliiniprobleeme esineb uuringus osalenud õpetajate klassides nende endi sõnul ning mil viisil neid lahendatakse?* vastustest sõnastas autor 18 koodi ning nendest moodustus 6 kategooriat. **Tunnitöö häirimise, tunnitööst eemaloleku ja distsipliiniprobleemide puudumise** kategooriad kuulusid distsipliiniprobleemide hulka ning **verbaalne sekkumine, karistamine ning kolmanda isiku kaasamine** moodustasid probleemide lahendamise kategooriad.

Uurimises osalenud tegevõpetajad tõid välja, et nende tunnis esineb vähemal või rohkemal määral distsipliiniprobleeme. Sagedasimaks distsipliini probleemiks tõid õpetajad välja **tunnitöö häirimise**. Sellena peeti silmas õpilaste omavahelist suhtlust ning sellega kaasnevat klassisisest lärmi, mis häirib kaasõppijate tööd. Selle alla kuulub ka ropendamine ning õpetajatele vastuhakk, mis tõmbab ka teiste õpilaste tähelepanu tunni tööst eemale.

Õpetaja ütles, et temal on praegu selline klassikaline distsipliiniprobleem, kus õpilased lihtsalt lobisevad omavahel ja ta lahendab seda nii, et neile umbes selliseid asju „tundub, et sa räägid siin palju ja oled selle ala professionaal. Äkki tuled minu eest klassi ette õpetama. (Vastaja 9)

Tihti tuleb lihtsalt olukordi ette, kus õpilased kipuvad jutustama ja seda teemaväliselt ja liiga elavalt. Näiteks on ühes klassis poiss, kes oskab ideaalselt matemaatikat, kuid vahetpidamata jutustab ning kui õpetaja teda keelab, siis teatab poiss: „Õpetaja, ega ma ju ei sega.“, kuigi tegelikult on klass lobisemisest häiritud. (Vastaja 16)

Tunnitööst eemalolekut kirjeldati kõrvaliste asjadega tegelemisega ning korralekutsumise ja reeglite eiramisega. Kõige enam mainiti õpilaste mobiiltelefonide ning muude nutiseadmete kasutamist ning sellega kaasnevat tähelepanu hajumist. Õpetaja noomitustest õpilased tihti välja ei teinud ning sellega kaasnes väärtusliku tunni aja kaotamine. Ka vajalike materjalide lahti võtmise palveid ei järgitud.

Mina olen näinud väikseid probleeme, kus õpilased ei ava vajalikke materjale näiteks, mida õpetaja palub. (Vastaja 13)

Peamised probleemid on telefonide ja kõrvaklappidega. Õpetaja iga kord ei maini, kui keegi telefoni haarab, eriti kui õpilasel töö tehtud on ja ta peab teiste järel ootama. Kui keegi aga telefonis on või klappidest muusikat kuulab siis see häirib teda või klassi. (Vastaja 6)

Uurimusest tuli ka välja, et mõnel õpetajal **ei olnud tunnis distsipliiniga probleeme**. See tulenes enamasti õpetajate autoriteedist ja austusest ning õppetöö alguses kehtestatud reeglitest. Mõnes tunnis piisas lihtsalt õpetaja kohalolust, seda näiteks tema vanusest tingitud austusest ning erudeeritusest ja hoiakust.

Ausaltöeldes selle õpetaja tunnis puuduvad distsipliiniprobleemid, sest 20 aasta jooksul *kooli nimi* koolis on ta enda tundides juurutanud pigem karmimad reeglid. Kui 7. klassis tema juures alustatakse geograafia õppimisega, siis ei julge keegi tema tunnis midagi valesti teha. Tegemist on sõjaväelise taustaga mehega, kes kuulub ka kaitseliitu ning on reservohvitser. Seega klassis on distsipliin väga tähtis. (Vastaja 10)

Kui tegemist on vanema ja staažikama õpetajaga, siis õpilased kuidagi austusest juba ei taha tunnikorda rikkuda. (Vastaja 16)

Uurimuses osalenud tegevõpetajad lahendasid probleeme enesekogemustele ning kehtestatud reeglitele tuginedes. Lühema töökogemusega õpetajad kasutasid klasside ja õpilaste puhul erinevaid strateegiaid, et aru saada, milline meetod konkreetse klassiga sobib. Pikema töökogemusega õpetajatel on reeglina aastatega väljakujunenud enda süsteem ning tihti on ka õpilased sellega kursis ning klassisisesed distsipliiniprobleeme esineb harvem.

Kõige sagedamini kasutasid õpetajad probleemide lahendamiseks **verbaalset sekkumist**. See annab võimaluse lihtsaks ning vahetuks probleemi lahenduseks. Sageli kasutati kas õpilasele suulise märkuse tegemist või õpilaselt tunni teema kohta küsimist, millega loodeti õpilase tähelepanu suunata tunnitööle. Kohati sekkusid õpetajad õpilasele ka individuaalselt, et korrale kutsumisega segada võimalikult vähe teiste õpilaste tööd. Olenevalt klassi ning õpetaja omavahelisest koostööst, sai ka reegleid kohati leebemaks muuta ning õhkkonda vabamaks teha. Seda eeldusel, et õpilased seda ära ei hakkaks kasutama ning õpetajal säilib autoriteet.

Kui õpetaja ikka peab mitmendat korda juba ütleva, siis ta läheb õpilase juurde ning räägib paar sõna vaikselt õpilasega, nii et teised ei kuule. (Vastaja 13)

Tavaliselt piisab jälle mainimisest, vanemate õpilastega saab visata musta huumorit. Õpilased teavad reegleid, seega harva juhtub kui asi tõsisemaks läheb. (Vastaja 7)

Kui verbaalne sekkumine probleeme ei lahendanud, võeti kasutusele erinevad **karistamise** meetodid. Kui olukord klassis oli pärast pidevat keelamist ning reeglite eiramist jätkuvalt rahutu,

mainis õpetaja, et tal on õigus teha tunni lõpus tunnikontroll, lootuses, et õpilased seejärel end kokku võtavad. Tihti tuli kasutusele võtta ka märkuste tegemise meetod – kui õpetaja on ühele õpilasele teinud rohkem kui 3 suulist märkust, järgneb sellele kirjalik noomitus Stuudiumis. Uurimuses tuli ka välja juhtum, kus õpetaja oli sunnitud reegleid rikkuvad õpilased tunnist välja saatma ning karistuseks veetma pärast tunde 45 minutit vaikuses. Karistusena võib välja tuua ka kõrvaliste vahendite konfiskeerimise ning lisa kodutööde andmise.

Lahendab probleemi nii, et paneb puudujaks (puudujad peavad tegema eraldi koduse ülesande, mida õpetaja kontrollib enne järgmise tunni algust). (Vastaja 1)

Samuti on paar korda olnud probleemiks iPad-ide kasutamine kui seda tegelikult vaja ei lähe. Kui õpilane seda ära ei pane, siis on õpetaja selle lihtsalt õpilaselt ära võtnud ja tagasi andnud alles tunni lõpus, et õpilasel ei tekiks kiusatust. (Vastaja 13)

5. klassi tunnis õpilased jutustasid ja lollitasid ning peale pidevat keelamist ja korralekutsumist andis õpetaja neile valiku, et kas nad segavad veel tundi ja tulevad peale tunde 45-ks minutiks klassi vaikuses istuma või käituvad korralikult ning siis on neil võimalust sellest pääseda/.../Järgmine päev tekkis tunnis sarnane olukord, mis tähendas, et kokkuleppest ei peetud kinni ning nüüd neil peale tunde jääda. Neli poissi tulid ja istudki 7. tunni ajal (peaaegu) vaikuses. (Vastaja 19)

Viimase ning ühtlasi ka kõige harvema lahendusena võeti kasutusele **kolmanda isiku kaasamist** probleemi lahendamisele. See tähendab, et õpetaja pidi ühendust võtma kas õpilase vanematega, kooli sotsiaalpedagoogiga või muu kooli tugivõrgustikus oleva isikuga, sest eelnevalt pole õpilane ning õpetaja jõudnud omavahelisele kompromissile. Sotsiaalpedagoogi või muu kooli tugivõrgustikus oleva isiku ülesandeks on antud juhul välja selgitada, kas distsipliiniprobleemil võib olla mõni sügavam ning isiklikult lahendust vajav põhjus.

Aga kui kord täiesti käest ära läheb ning ise ei suuda ka seda lahendada, siis pöördub õpetaja sotsiaalpedagoogi või õppejuhi poole. (Vastaja 20)

Klassireeglite sõnastamine

Kolmanda uurimisküsimuse *Kuidas õpetajad endi sõnul sõnastavad klassireegleid?* andmeanalüüsi käigus moodustus kolm kategooriat, milleks on **reeglite sõnastamise aeg**, **reeglite koostajad** ning **reeglite valik**. Järgnevalt on tulemused esitatud kategooriatena.

Klassireeglite sõnastamisel mainiti kõige enam reeglite sõnastamise **aja** olulisust. Selle tõid välja julge enamus õpetajaid. Kõikide **aja** olulisust maininud õpetajate sõnul tuleks klassireeglid kehtestada kohe uute õpilastega kohtumisel. Kui lisanduvad uued õpetajad, siis tulevad nendega koos ka uued/teistsugused reeglid. Juba tuttavate õpilastega tuleks need üle korrata õppeaasta alguses, et need kinnistada ja et need oleks jätkuvalt kõigile arusaadavad.

Iga aasta on klassireeglid vaja paika panna 5. klassiga, kellel on kõik õpetajad uued, siis nendega tuleb reegleid paika panna. (Vastaja 20)

Reeglite koostajate puhul olid vastused erinevad. Peamiselt panid uuritavad õpetajad oma reeglid õpilastega jaoks ise paika, sealhulgas kasutati ka üldiseid kooli kodukorra reegleid. Selleks, et õpilased reegleid rohkem tähtsustaksid, need neile meelde jääks ning ka sobiks, on mõned õpetajad leidnud teistsuguse viisi – nad panevad reeglid paika kooskõlas õpilaste soovidega või lausa lasevad need õpilastel ise välja mõelda. Mainiti ka seda, et mõne probleemse õpilase puhul pannakse õpilasega omavahel paika talle individuaalsed reeglid ning nende sisu sõltub õpilasest.

Õppeaasta alguses arutatakse õpilastega läbi, kuidas töid järgi teha, milline hindamine on ja kõik muu vajalik. Veel kuidas tunnis rääkimine käib ehk siis õpetaja rõhutab, et "räägime üks haaval". Eriti 7. klassi õpilastele tuleb seda pidevalt meelde tuletada, kuna nende jaoks on keskkond uus. (Vastaja 8)

Klassireeglid koostati nii õpetajate kui ka õpilaste huvides. Öeldi, et õpetaja peaks **valima** sellised reeglid, mida ta ka ise täita suudab. Palju toodi välja seda, et reeglid pannakse kirja pigem positiivses võtmes. Välja toodi ka see, et reeglid peaksid olema lihtsad ning nende seas peaks olema ka klassikalisi reegleid. Kõige enam valiti selliseid reegleid, mis olid seotud teiste inimestega arvestamise ja austamisega, kuna see on suurim alus sellele, et õppetöö normaalselt toimida saaks.

Kohe esimese tunni alguses paneb paika reeglid, mis on väga lihtsad ja klassikalised. Nt: õpetaja lõpetab tunni, ära sega teisi ega õpetajat, telefoni võib kasutada siis kui õpetaja on selleks loa andnud, tööta ja mõtle kaasa, viisakusreeglid ning õpetaja on klassis boss. Enne kooli õpetama minemist tuleks välja mõelda, millised reeglid ma õpilastele sätestan ning et need oleks õpetajale endale ka mugavad. (Vastaja 9)

Tundides kehtivad klassireeglid

Neljanda uurimisküsimuse *Missugused on klassireeglid, mis õpetajate sõnul nende klassis kehtivad?* andmeanalüüsi käigus moodustus kaks kategooriat, milleks on **elementaarsed (viisakus)reeglid** ning **spetsiifilised klassireeglid**. Järgnevalt on tulemused esitatud kategooriatena.

Uurimuses osalenud tegevõpetajate sõnul, kehtisid nende klassides tavapärased **(viisakus)reeglid**, milleks olid näiteks õpetaja tervitamine, õpetaja alustab tunni, vaikus, rääkida soovides käe tõstmine, tunnitööga tegelemine. Need reeglid kinnistatakse õpilastele tavaliselt

algklassides ning säilivad kooli lõpuni enamasti kõikidel õpilastel. Väga oluline roll on ka austusel ja lugupidamisel nii õpetaja kui kaasõpilaste vastu. Probleemselt käituvate õpilaste puhul proovitakse jõuda omavahelisele kompromissile, näiteks lubatakse olla telefonis, kui õpetaja antud ülesanne on valmis.

Õpetajal kehtivad klassis mõned kokkulepped: üksteise kuulamine ja austamine, sh õpetaja ja kaasõpilased, ning koostöö tegemine, st et kõik teevad kõigiga koostööd ja suhtlevad omavahel. (Vastaja 3)

Suurel enamusel õpetajatest olid välja kujunenud ka **spetsiifilised klassireeglid**, mille olid nad õpilastele ühel või teisel viisil selgeks teinud. Reeglid varieerusid tunni alustamisest kuni omavahelise suhtluseni. Uue klassiga tutvumisel kasutati esimest tundi ainult reeglite selgeks tegemiseks ning selle käigus näitasid õpetajad välja tõsidust klassireeglite järgimise osas. Nooremate õpilastega oli vajalik tunni alustamine mitte ainult kellaga, vaid püsti seistes ning õpetaja käemärguandeid jälgides. Erinevate õpetajate puhul kehtisid ka õpetajale lähenemise reeglid – mõni õpetaja nõudis, et temale pöördudes oleks teda selgesti teretatud ning ei kasutataks tema eesnime. Mõningatel juhtudel ei ole vaja õpetajal end kehtestada, sest juba tema olek ning distsipliin tunnis on nii paigas, et õpilastel ei teki varianti tunni häirimiseks ning reeglite eiramiseks.

Kindel kokkulepe on tunni alustamine seistes. Tund algab kui kõik õpilased on püsti, algklassides lisandub veel sellele ka näpu püsti hoidmine. Õpetajal on klassi ees ühe käe nimetissõrm suu ees, et klassis oleks vaikus ning teise käe nimetissõrm püsti nagu õpilastel. Lisaks püsti seismisele, on ka teretamine kokkuleppeks. (Vastaja 13)

Arutelu

Uurimuses selgitati välja, missuguseid distsipliiniprobleeme õpetajate sõnul nende klassides esineb ja kuidas neid ennetatakse ja lahendatakse ning missugused klassireeglid kehtivad õpetatavates klassides ja kuidas neid sõnastatakse.

Esimene uurimisküsimus käsitles, kuidas õpetajad endi sõnul ennetavad distsipliiniprobleeme. Tulemused näitasid, et paljude ametitundjate jaoks oli oluline tunni põhjalik ettevalmistamine. Põhjalikult ettevalmistatud tunnis ei jää aega kõrvalisteks tegevusteks ning selliste tegevustega ei kaasne ka üleliigset saginat. Kinnituse saab Erdoğan (2010) uuringu tulemus, milles kirjeldati samuti, et teatud distsipliiniprobleemid on seotud tunni või kursuse ebahuvitava ülesehitusega. Lisaks saab ka kinnituse Voolaid ja Pajus (2013) uuring, millest tuleb välja, et tõhus tunni planeerimine vabastab õpetaja jaoks aega tunni käigus tekkivate probleemide

lahendamiseks ning õpilastele individuaalseks lähenemiseks, seda ka nõrgemate ja tugevamate õpilaste puhul. Autori uurimuse tulemustes selgub, et praktikat juhendanud õpetajatele on oluline ka mitteverbaalsete võtete eksisteerimine. Nendeks võivad olla näiteks erinevad näoilmed, õpilaste vaateväljas püsimine ja silmside. See annab kinnituse Sutyatno (2018) uuringule, kus tuuakse välja, et mitteverbaalne suhtlus võib olla klassis ka verbaalsetest sõnumitest olenemata ning sageli on mitteverbaalsel suhtlusel suurem olulisus. Järgmisena toob autor välja oma töös järgneva tulemuse – süsteemsuse. Süsteemsuse tagab reeglite olemasolu, rutiin, istumisplaan ja preemiad. Antud aspektide puudumine võib tekitada olukorra, kus koheselt ei leita lahendust probleemile ning kannatada võib saada kogu klassi õppeedukus. Seda fakti kinnitab ka Fitri jt (2021) uuring. Aardevälja jt (2019) uuringust tuleb välja, et head suhted toetavad klassihaldamise põhimõtete edukat rakendamist ning vastupidi. Autori uurimusest saadud tulemused kinnitavad seda väidet – õpetajad arvavad, et õpilastega tuleb pidevalt suhelda, et tagada neile turvatunne. Siinkohal tulevad kasuks ka varasemad teadmised sellest, kuidas mõne õpilasega ei tohi käituda rangelt, sest nii võib ta endasse tõmbuda ja klassitööst osavõtt kaduda.

Teine uurimisküsimus käsitles klassides esinevaid distsipliiniprobleeme ning nendele leitud lahendusi. Erdoğan jt (2010) uuringust selgunud sagedased distsipliiniprobleemid ühtisid enamjaolt autori uuringust välja tulnud probleemidega. Tulemustes selgus, et õpilaste sagedane tähelepanu hajumine kõrvalistele asjadele oli uuringus vastanutel enimlevinud probleem. Seda siis kas mobiiltelefonide või kaasõpilastega jutustamise näol. Õpetajate lahendusi on esimesele probleemile enamasti kaks – kas konfiskeerida kõikidelt õpilastelt tunni alguses mobiilid või teha seda individuaalselt juhul, kui õpilane on mobiili ilma loata kasutanud. Enamasti sekkuti tähelepanuprobleemidele verbaalselt – see annab võimaluse hoida ära ka üldise klassiruumi lärmi ning teiste õpilaste tähelepanu hajumise.

Erdoğan jt (2010) uuringust tuli ka välja teine autori tööga ühtiv probleem – tunnitöö eiramine – õpilaste korduv komme õpetajate märkustele mitte allumine ja ka tunnitööde tegemata jätmine. Autori tulemustes selgub, et selliste situatsioonide lahendamine vajab juba õpetaja intensiivsemat sekkumist. See aga toob endaga kaasa ülejäänud klassi olukorda kaasamist, sest üheks lahenduseks on õpetajad välja töötnud karistamise süsteemi, millest mõnel juhul võtab osa terve klass. Karistustena peetakse silmas näiteks märkuste süsteemi, kus õpilane saab teatud arvu suuliste korralekutsumiste eest Stundiumisse kirjaliku noomituse. Samuti on õpetajatel õigus

teha tunnis läbi töötatud teema peale tunnikontroll ning selle abil testida, kas õpilased töötasid tunnis kaasa või ei.

Viimase ning kõige harvema lahendusena on õpetajad pidanud kasutusele võtma kolmanda isiku kaasamist. Fitri jt (2021) uuringust tuli välja, et sotsiaalpedagoogi kaasamine õpilase distsipliinikäitumisse, aitab õpilasel areneda individuaalsel tasemel ning pikemas perspektiivis. Autori uurimistulemustest tuli välja, et õpetajad on kasutanud sotsiaalpedagoogi abi, et välja selgitada, kas distsipliini eiramisel võib olla mõni sügavam põhjus. Nõustajate kaasamine distsipliiniprobleemidele lahenduse leidmiseks on efektiivne kuid aeganõudev protsess, küll aga aitab see õpilasel liikuda paremuse poole just isiklikul tasandil.

Kolmas uurimisküsimus käsitles klassireeglite sõnastamise protsessi. Sarnaselt Wootan ja Mulligan (2007) uuringule, koostasid õpetajad reegleid, mis kattuksid nii kooli reeglitega kui ka sobiksid õpetajatele endile. Tulemustest tuli välja ka see, et mõned õpetavad koostavad reeglid kooskõlas oma õpilastega. See julgustab suure tõenäosusega õpilasi võtma suuremat vastutust oma õppimise ja klassis toimuva eest ning sedasi tunnevad nad oma reeglistikku kindlamini ning ka reageerivad paremini (Lippmann *et al.*, 2009; Wootan & Mulligan, 2007). Klassireeglite koostamise õigeks ajahetkeks märkisid õpetajad kohe õppeaasta alguse. Sarnaselt Canter (2010) soovitusel peaksid õpetajad enne kooliaasta algust koostama süstemaatilise distsipliiniplaani. Niisugune plaan võimaldab õpetajal selgitada käitumist, mida õpilaselt oodatakse ja mida nad võivad vastutaksuks oodata, kui nad õpetaja ootustele vastavad või mitte. Selle eesmärgiks on luua turvaline, hästi organiseeritud ja positiivne klassi õhkkond.

Neljas uurimisküsimus käsitles, missuguseid klassireegleid on tegevõpetajad oma klassile kehtestanud. Tulemused näitasid, et suurel enamusel õpetajatest olid välja kujunenud elementaarsed (viisakus)reeglid ja spetsiifilised klassireeglid. Rõhutati, et oluline roll on kinnistada viisakusreeglid algklassides – nii säilivad need kooli lõpuni pea kõikidel õpilastel. Autori saadud tulemused kinnitavad Canter (2010) uuringu tulemusi, milles mainiti samuti, et alustada tuleks reeglitest, mis on kõige tähtsamad ning reegliteplaanis tuleb olla järjekindel. Tulemustest selgub, et õpetajate sõnul on väga oluline roll ka vastastikusel austusel. See resultaat samastub taaskord Canter (2010) tulemustega. Probleemaatiliste õpilaste suhtes võetakse kasutusele vahel kompromisside leidmist.

Uurimuses osalenud õpetajad tõid välja ka spetsiifilised reeglid, mis hõlbustasid neil õpilastega mugandatult sotsialiseeruda ning tundi kaasahaaravamaks muuta. Antud tulemus

kattub ka Orlich jt (2009) uurimusega, mis toob välja, et tihti kujunevadki klassis välja reeglid, mis ei ole seotud otseselt distsipliiniga. Sellised reeglid on kehtestatud suusõnaliselt ja kujunenud klassis normideks ning nendega on võimalik hoida kokku aega. Taolised reeglid võivad olla näiteks töölehtede ja tarvikute jagamine.

Töö esimeseks kitsaskohaks võib pidada andmekogumist. Praegusel juhul koguti andmeid üliõpilaste poolt õpetajate ütlustele tuginedes. Usaldusväärsema andmestiku saamiseks oleks olnud vajalik vaadelda distsipliiniprobleemide esinemist klassiruumis või vaadelda videosalvestuse kaudu. Antud töö mahtu arvestades ei olnud see võimalik. Klassireeglite puhul oleks võinud samuti salvestada klassireeglite sõnastamise protsessi ja seda hiljem analüüsida. Autor, tulevase õpetajana soovis saada ülevaadet distsipliiniprobleemidest kui ka klassireeglist, mis aitavad distsipliiniprobleemidega toime tulla. See tekitas tööle kaks fookust, mida oli keeruline ühtseks tervikuks siduda.

Autori arvates pakub bakalaureusetöö praktilist väärtust tulevastele ja tegevõpetajatele, et näha klassireeglite olulisuse rolli seoses distsipliiniprobleemidega. Töö annab mõtlemisainet eriti alustavate õpetajate distsipliiniprobleemide ennetamise ja nende lahendamise mõistmiseks ning edasiste tegevuste kavandamiseks. Samuti aitab see noori õpetajaid suunata, kuidas oma klassile reegleid luua. Oluline oleks otsene klassireeglite moodustamise ja vajalikkuse edasiuurimine, kuna antud töö valim oli väike, et teha selle kohta üldistavaid järeldusi. Näiteks võiks läbi viia kvantitatiivse uuringu, paludes kõikidel Eesti õpetajatel ja õpilastel sõnastada klassis kehtivad klassireeglid ja kirjeldada protsessi, kuidas need sõnastati.

Tänu sõnad

Soovin tänada kõiki üliõpilasi, kes olid nõus, et nende praktikapäevikut analüüsitakse. Suurimad tänu sõnad lähevad juhendajale, kes leidis alati aega töö juhendamiseks, oli toeks ning andis põhjalikku tagasisidet. Lisaks soovin tänada oma kaaskodeerijat ning sõpru, kes olid abiks töö paremaks muutmisel.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Laura Viru

/allkirjastatud digitaalselt/

19.05.2021

Kasutatud kirjandus

- Aardevälja, K., Chiaromonte, M., Degtjov, I., Ergma, E., Korsten, P., Perova, K., & Viitpoom, K. (2019). *Erinevate õppijate toetamine õpetaja ja tugispetsialisti koostöös*. Külastatud aadressil https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2020/02/ERINEVATE-OPPIJATE-TOETAMINE_2019.pdf
- Alter, P., & Haydon, T. (2017). Characteristics of Effective Classroom Rules: A Review of the Literature. *Teacher Education and Special Education, 40*(2), 114-127.
- Caboni, T. C., Hirschy, A. S., & Best, J. R. (2004). Student norms of classroom decorum. In *Addressing faculty and student classroom improprieties*, ed. J. M. Braxton and A. E. Bayer, 59–66. San Francisco: Jossey Bass.
- Çağanağa, Ç. K., & Özdal, A. K. (2017). Evaluation of School and Classroom Rules in Primary Schools In Accordance With Classroom Teachers' Opinions in Northern Cyprus. *EURASIA Journal of Mathematics Science and Technology Education, 13*(8), 5445-5463.
- Canter, L. (2010). *Assertive Discipline: Positive Behavior Management for Today's Classroom*. Bloomington: Solution Tree Press.
- Erdoğan, M., Kurun, E., Tan iman, G., Saltan, F., Gök, A., & Yildiz, I. (2010). A qualitative study on classroom management and classroom discipline problems, reasons, and solutions: A case of information technologies class. *Kuram ve Uygulamada Egitim Bilimleri, 10*(2), 881-891.
- Fabelo, T., Thompson, M. D., Plotkin, M., Carmichael, D., Marchbanks, M. P., & Booth, E. A. (2011). *Breaking schools' rules: A statewide study of how school discipline relates to students' success and juvenile justice involvement*. New York: Council of State Governments Justice Center.
- Fitri, H., Marjohan, M., & Alizamar, A. (2021). Student Discipline Problems and the Role of Counselors and School Principals to Overcoming Them. *Jaipatekin, 5*(1), 23-27.
- Frankel, R. M., & Devers, K. J. (2000). Study Design in Qualitative Research—1: Developing Questions and Assessing Resource Needs. *Education for Health, 13*(2), 251-261.
- Gage, N. A., Scott, T., Hirn, R., & MacSuga-Gage, A. S. (2018). The relationship between teachers' implementation of classroom management practices and student behavior in elementary school. *Behavioral Disorders, 43*(2), 302–315.

- Jang, H., Reeve, J., & Deci, E. L. (2010). Engaging students in learning activities: It is not autonomy support or structure but autonomy support and structure. *Journal of Educational Psychology, 102*(3), 588-600.
- Krull, E. (2018). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. 3. Tr. Tartu: TÜ Kirjastus.
- Kuriso, M., Urva, H., Köster, K., Feldschmidt, M-M., Prass, K., Melts, S., Georg, K., Rikka, M., Oja, L., Kosk, A., Reeder, R., Ulla, T., Pau, T., Urb, M., Baumbach, A., & Slabina, P. (2016). *Aabits 2016*. Külastatud aadressil https://drive.google.com/file/d/0B45-ZCkoxrfkcmdNMEFCVEpYQIU/view?fbclid=IwAR1u4Mtlb6gQKQ4p3Hxfr8j8DwM_gK7SjbUUE3bmTPSRra1iZ6V8BGwPj
- Laherand, M. L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk.
- Lippmann, S., Bulanda, R. E., & Wagenaar, T. C. (2009). Student entitlement: Issues and strategies for Confronting entitlement in the classroom and beyond. *College Teaching, 57*(4), 197-204.
- Malmgren, K., Trezek, B., & Paul, P. (2005). Models of classroom management as applied to the secondary classroom. *Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas, 79*(1), 36–39.
- Marzano, R., Marzano, J., & Pickering, D. (2003). *Classroom Management That Works*. Virginia: ASCD.
- Ming-Tak, H., & Wai-Shing, L. (2008). *Classroom management: Creating a positive learning environment*. Hong Kong: Hong Kong University Press.
- Orlich, D. C., Harder, R. J., Callahan, R. C., Trevisan, M. S., & Brown, A. H. (2009). *Teaching strategies: A guide to effective instruction* (9th ed.). Boston: Houghton Mifflin.
- Põhikooli riiklik õppekava (2011). *Riigi teataja I, 2010, 6, 22*. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020>
- Reinke, W. M., Herman, K. C., & Stormont, M. (2013). Use of Coaching and Behavior Support Planning for Students With Disruptive Behavior Within a Universal Classroom Management Program. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders, 22*(2), 74-82.
- Sutiyatno, S. (2018). The Effect of Teacher's Verbal Communication and Non-verbal Communication on Students' English Achievement. *Journal of Language Teaching and Research, 9*(2), 430–437.

- Taimalu, M., Uibu, K., Luik, P., & Leijen, Ä. (2019). *Õpetajad ja koolijuhid elukestvate õppijatena. OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS 2018 uuringu tulemused, 1. osa*. Külastatud aadressil https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2020/05/talis_eesti_raporti_i_osa.pdf
- Voolaid, H., & Pajus, K. (2013). *Õppetunni läbiviimise meetodika ja õppetunni analüüs*. Tartu: Tartu Ülikool.
- Wilke, R. L. (2003). *The first days of class: A practical guide for the beginning teacher*. Thousand Oaks: Corwin Press.
- Wootan, F., & Mulligan, C. (2009). *Not in my classroom*. Avon: Adams Media.
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Laura Viru,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Distsipliiniprobleemide esinemine, ennetamine ja lahendamine ning klassireeglid, nende olulisus ja sõnastamine II kooliastme õpetajate kirjeldustele tuginedes“, mille juhendaja on Liina Lepp, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Laura Viru

19.05.2021